

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди**

**ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА
В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

**Матеріали
науково-практичної конференції
27 вересня 2019 року**

Харків 2019

УДК 371
ББК 74.204.9 П 24

Педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського: Матеріали науково-практичної конференції / Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди. – Харків, 2019. – 158 с.

У збірці представлено матеріали наукової конференції, присвяченої 101-й річниці від дня народження видатного вітчизняного педагога Василя Олександровича Сухомлинського (1918 – 1970 рр.). Доповіді учасників конференції підтверджують, що теоретична спадщина та практична діяльність В. О. Сухомлинського і сьогодні залишаються предметом вивчення та сприяють розв'язанню завдань сучасної педагогічної теорії і практики в Україні. Матеріали збірки будуть корисними для викладачів, аспірантів, студентів.

Видано за рахунок авторів

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2019.

ЗМІСТ

Прокопенко І. Ф.

Свобода, відповідальність і вдячність – категорії педагогічної системи В. О. Сухомлинського.....6

Карпова Л. Г.

В.О. Сухомлинський про вимоги до педагога як керівника і організатора освітнього процесу.....12

Баранова С. Л.

Теоретичне обґрунтування та практичне використання ідей В.О. Сухомлинського щодо виховання всебічно розвиненої особистості.....15

Борисенко Н. О.

Чинники формування особистості через призму порад В. Сухомлинського.....19

Боярська-Хоменко А. В.

Емоційне здоров'я вчителя у спадщині В. О. Сухомлинського та в умовах Нової української школи.....23

Волкова Я. В.

Педагогічна паралель у вивченні досвіду фінської освіти і методичних напрацювань Василя Сухомлинського.....27

Ворожбіт-Горбатюк В. В., Горбатюк А. А.

Чинники виховання шляхетної особистості через призму доробку Василя Сухомлинського.....30

Гузенко Н. О.

Педагогічні ідеї В. О. Сухомлинського у вихованні моральної відповідальності підлітків.....34

Денисенко А. О.

Школа радості ХХІ століття.....38

Довженко Т. О., Небитова І. А.

Педагогічні ідеї В. Сухомлинського в контексті Нової української школи...41

Жадько О. А.

В. Сухомлинський про формування громадянських якостей школярів.....45

Журавльов О. В., Журавльова А. І.

Ідеї трудового виховання В. О. Сухомлинського у розрізі формування економічної компетентності в учнів основної школи.....49

Золотухіна С. Т., Стяглик Н. І.

В. О. Сухомлинський про особливості організації науково-дослідної роботи в школі.....53

Кайдалова Л. Г., Штефан Л. А.

Використання ідей В. О. Сухомлинського при організації соціально-педагогічної діяльності з дітьми-сиротами (50 – 80-ті рр. ХХ століття).....59

Колбіна Т. В.

Підготовка фахівців у контексті гуманістичної парадигми.....63

Костіна В. В.	
Творче використання спадщини В. О. Сухомлинського у професійній підготовці майбутніх фахівців соціальної галузі до роботи в інклюзивному освітньому середовищі.....	67
Красін С. А.	
Визначення проблеми батьківства в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського.....	72
Лисенко Н. Г.	
Педагогічні ідеї В. О. Сухомлинського у підготовці майбутніх учителів до виховання толерантності в учнів.....	75
Малу Алаа Х.	
Шляхи формування особистості в працях Аль-Фарабі та В. О. Сухомлинського: порівняльний аналіз.....	79
Овчар Н. В.	
Вивчення творів В. Сухомлинського на уроках літературного читання з використанням засобів мультимедіа.....	83
Олійник Т. О., Борисов В. А., Губа А. В., Денисенко І. Д., Соколова А. В.	
Особливості розбудови цифрового освітнього середовища на засадах гуманістичної педагогіки.....	86
Онишків З. М.	
В. О. Сухомлинський про основні вимоги до особистості педагога.....	91
Перепелиця Г. А.	
Василь Сухолинський про самоосвіту вчителя суспільствознавчих дисциплін.....	95
Прокопенко І. А.	
Ідея здоров'язбереження в творчій спадщині В. Сухомлинського.....	99
Радченя І. В.	
Формування життєвотворчого потенціалу майбутнього вчителя початкових класів на засадах концепції Нової української школи.....	102
Рудічева Н. К., Захарова А. А., Ремінна І. В.	
В. Сухомлинський про роль казки у вихованні та навчанні дітей з особливими освітніми потребами.....	106
Свір Н. В.	
Формування основних компетентностей на уроках географії в Новій українській школі.....	110
Сем'янів А. Є.	
В. О. Сухомлинський про використання вчителем виховного потенціалу шкільних підручників (з іноземної мови).....	114
Сотніков Д. В.	
Формування економічної компетентності школярів на засадах літературної спадщини В. О. Сухомлинського.....	117
Ткачов А. С., Ван Ціхуей	
Використання музики у виховній системі Василя Сухомлинського.....	122

Ткачова Н. О., Ду Цзінсюй	
Ідея формування підприємницької компетентності особистості в педагогічних працях В. О. Сухомлинського.....	125
Трухан Г. В.	
Про важливість надання педагогічної підтримки учням (за поглядами В. О. Сухомлинського).....	129
Філяніна Н. М., Сінявіна Л. В., Долга О. О.	
Екологізація навчального процесу в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського.....	133
Чжан Гомінь	
Вплив хореографічної діяльності на розвиток дитини.....	137
Яковенко В. В.	
В. О. Сухомлинський про трудове виховання дітей дошкільного віку.....	141
Яловега І. Г., Каліна К. Є.	
В. О. Сухомлинський про організацію процесу навчання математиці в праці «Сто порад учителям».....	145
Ясінська Н. В.	
В. О. Сухомлинський – творець педагогіки гуманізму.....	148

7 хв. Результати роботи зачитуються перед класом та обирається краща казка.

Наведені приклади завдань для уроків літературного читання під час ознайомлення учнів із творами В. Сухомлинського дозволять учителю досить доступно та цікаво пояснювати навчальний матеріал, унаочнити його. Це сприяє розвитку мислення в дітей, дає можливість позбавитися шаблонності в навчанні, сприяє вияву творчості тих, хто навчається, та того, хто навчає.

Можна зробити висновок, що за умови систематичного використання засобів мультимедіа спостерігатиметься більша сконцентрованість уваги дітей на навчальному матеріалі, бажання брати активну участь на уроці. Це також дозволить суттєво збільшити навчальний потенціал уроку та позитивно вплинути на дітей. Адже діти свідомо та з повною відповідальністю відносяться до уроків літературного читання.

Список бібліографічних посилань

1. Белікова І. Мультимедійні засоби навчання – запорука підвищення якості вивчення іноземних мов у ВНЗ. *Теорія та методика управління освітою*. 2013. Вип. 12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ttmuo_2013_12_5.
2. Захаревич М. Мультимедіа як засіб інформатизації навчального процесу. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2012. № 40. С. 41-47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppps_2012_40_8
3. Лещенко Л. А., Тверезовська Н. Т. Засоби мультимедіа в навчальному процесі вищих закладів освіти. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2011. Вип. 159. Ч. 3. С. 185-191.
4. Сухомлинський В. Павлышская средняя школа: Обобщение опыта учебно-воспитательной работы в сельской средней школе. 2-е изд. М.: Просвещение, 1979, 393 с.

УДК 378.091

Т. О. Олійник

Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди
Tatyana.Oleinik@hnpu.edu.ua

В. А. Борисов

Харківський національний педагогічний

університет імені Г. С. Сковороди
Tatyana.Oleinik@hnpu.edu.ua

А. В. Губа

Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди
Tatyana.Oleinik@hnpu.edu.ua

І. Д. Денисенко

Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди
Tatyana.Oleinik@hnpu.edu.ua

А. В. Соколова

Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди
Tatyana.Oleinik@hnpu.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ РОЗБУДОВИ ЦИФРОВОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЗАСАДАХ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПЕДАГОГІКИ

У статті актуалізується роль цифрового освітнього середовища щодо формування особистості вчителя-дослідника на засадах гуманістичної педагогіки В. О. Сухомлинського. Розглянуто особливості впливу відкритих освітніх ресурсів щодо підтримки обґрунтованих дискусій і всебічних досліджень студентів гуманітарних факультетів стосовно впровадження цифрових інновацій нового покоління. Обґрунтовано значення інноваційного курсу з цифрової грамотності майбутнього вчителя у відповідності до цивілізаційних викликів суспільства сталого розвитку.

Ключові слова: гуманістична педагогіка, особистість, цифрова грамотність, сталий розвиток, відкриті освітні ресурси.

The role of the digital educational environment in forming a teacher-researcher's personality based on the principles of V. O. Sukhomlinsky's humanistic pedagogy is actualized. The peculiarities of the open educational resources impact for the well-grounded discussions and comprehensive studies of the students of humanities faculties according to the implementation of digital innovations are considered. The importance of the innovative course on digital literacy for the future teacher's understanding of the civilization challenges of the sustainable development society is argued.

Keywords: humanistic pedagogy, personality, sustainable development, digital literacy, open educational resources.

Швидка зміна сучасного освітнього ландшафту обумовила дослідження проблем мережі Інтернет, що спрямовані на опанування трансформаційними засобами віртуальної спільноти як нової системи соціально-педагогічної взаємодії. Найважливіша роль у трансформаційних процесах освіти сьогодні належить учителю, готовність якого до роботи за інноваційними канонами обумовлюється його особистісними якостями. Отже з орієнтацією на провідну мету сучасної педагогічної освіти – формування «вчителя-вченого», «вчителя-дослідника», «вчителя-рефлексивного практика», що має стимулювати розвиток здібностей учнів на засадах студентоцентрованого підходу [1, с. 53].

У першу чергу, йдеться про необхідність формування більш ефективної системи компетенцій, що спрямована на прийняття рішення, вміння критично й нестандартно мислити, з різних варіантів вибрати оптимальний, що стимулює власні думки, ідеї, пропозиції [2, с. 44]. Зокрема, опитування студентів свідчить, що цінуються такі риси вчителя, як: доброзичливість, вміння плекати в учнів відчуття включення і значущості, заохочувати їх до ініціативи і відповідальності.

Це те, що В. Сухомлинський визначав у підготовці до вчительської професії (людинознавство) в «знаннях, уміннях доведених до ступеня майстерності, піднесених до рівня мистецтва» [3, с. 450]. Для розвитку означених цінностей було обрано технологію портфоліо, яка за нашим досвідом, обумовлює критичне мислення [4], рефлексивне навчання, що, природно, сприяє формуванню професійної культури вчителя [5, с. 83].

У такий спосіб, вдосконалення інноваційного курсу «Засоби цифрової діяльності» для студентів факультетів іноземної філології, мистецтв, художньо-графічного, психології та соціології, було здійснено відповідно до сучасних стандартів з урахуванням принципів гуманістичної педагогіки В. Сухомлинського. Зазначимо, що початок розробки більш ніж п'яти попередніх років реалізовувався на факультетах дошкільної освіти, українському мовно-літературному факультеті імені Г. Ф. Квітки-Основ'яненка, пізніше – історичному за сприянням їх деканатів – Танько Т. П., Голобородька К. Ю., Бережної С. В., у тому числі колег – Юрьєвої К. А., Тучиної Н. В., Чеботової Я. В., Василенко О. М., а також, безумовно, директора інституту інформатизації Прокопека А. І. та багатьох інших.

Провідна ідея курсу, що ґрунтується на засадах гуманістичної педагогіки, та водночас відображає сучасні тенденції інтеграції медіа освітніх

технологій та відкритих ресурсів в освіту, полягає у формуванні основ компетентностей вчителя (зокрема, цифрової грамотності) за трьома ключовими напрямками, а саме: вміння працювати з сучасним знанням, технологією і інформацією, вміння працювати з іншими людьми, а також вміння працювати з суспільством і у суспільстві. Безперечно, це зумовлює зміну стилю викладання, акценти переносяться на засоби мотивації, міркування, рефлексії тощо. Роль викладача у такому процесі спрямована на реалізацію доброзичливого зацікавленого коригування та стимулювання навчальної діяльності, що формує у студентів активну суб'єктну позицію. У такий спосіб відбувається поступовий перехід від зовнішнього управління освітньою діяльністю до свідомого самоуправління.

Цей підхід активізує студентів, що опановують засоби критичного мислення і рефлексивної діяльності з використанням е-портфоліо шляхом вимірювання результатів діяльності через представлення документованих досягнень та різних форм самооцінювання. Наприклад, для розробки портфоліо використовують не тільки презентації Power Point, але й різні мережеві ресурси, наприклад, інтернет-платформи, сторінки соціальних мереж, засоби інфографіки, інтелект-карти тощо. Іншими словами, портфоліо є ефективним інструментом візуалізації даних, допомагає обмірковувати особливості змісту та дизайну, організувати колекції досягнень для наочної і виразної презентації.

Як свідчить наш досвід, на початковому етапі впровадження портфоліо не всі студенти готові свідомо використовувати такі можливості самостійно. У подальшому, створення портфоліо розуміється як спільний процес обговорення та осмислення якісних характеристик і особливостей когнітивних процесів навчально-пізнавальної діяльності. У такий спосіб, дуже важливо, щоб викладач і студенти заздалегідь ретельно розмірковували над очікуваними результатами, методами, метою та критеріями оцінювання тощо.

Без сумніву, роль цифрових технологій також важливо враховувати у розв'язанні завдань, що спрямовані на конструювання інклюзивного середовища з відкритими освітніми ресурсами [6, с. 454]. У такий спосіб, актуалізується питання доступу до якісної освіти молоді з особливими потребами, що обумовлено прагненням залучити її до активної взаємодії та участі в житті спільноти. Виняткової ролі набувають корекційні засоби та психологічна допомога, що передбачає спонукання педагогів не тільки до переосмислення нерівності процесів інформатизації, доцільності підходів і

методів, але й власного ставлення до цифрового покоління, міжособистісних відносин, гуманного ставлення до різних категорій суб'єктів.

Вони потребують педагогічно виважених підходів, щоб протидіяти негативним наслідкам, зокрема таких, як Інтернет-залежність, комп'ютерна злочинність, «втеча» до віртуальної реальності, кіберзалякування тощо. Тобто соціальні мережі Web 2.0 сприяють співпраці авторів у створенні контенту, медіа-текстів, інформаційних матеріалів тощо [7, с. 9], що стимулює формування здатності керувати змінами на основі активної дослідницької позиції особистості, зокрема, ініціативи, самостійності й відповідальності.

Зазначимо, що у сучасній освітній практиці для подолання повільності позитивних змін засновуються нові традиції на засадах гуманістичної педагогіки, що спрямовані на активну взаємодію професійної, навчальної та будь-яких інших спільнот, що здатні адаптувати, управляти, оцінювати і модернізувати освітнє середовище. Зокрема, вони ініціюють мережеву взаємодію (OER Research Hubs або Open University [8; 9]) щодо засобів реалізації цифрової та відкритої педагогіки (OER та MOOCs) для кураторів, тьюторів, проектувальників, керівників, менеджерів тощо.

Таким чином, слід виокремити необхідність глибоких досліджень проблем розбудови інформаційного середовища і впровадження досягнень у наукову та освітню практику, що має задовольняти потреби всіх верств суспільства в освітніх послугах. Отже, винятково важливими є засоби, що сприяють актуалізації особистості, підтримці інноваційної діяльності освітян на основі діалогу щодо критичного осмислення переваг і ризиків інновацій як для освіти, так і соціальної взаємодії у суспільстві сталого розвитку.

Список бібліографічних посилань:

1. Прокопенко І. Ф. Розвиток інноваційної педагогічної освіти як пріоритетний напрям модернізації національних систем підготовки освітянських кадрів у XXI ст. *Теорія і практика управління соціальними системами*, 2013. №1. С. 48-55.
2. Золотухіна С. Т. Використання ідей В. Сухомлинського в підготовці творчої особистості майбутнього вчителя. *Наукові записки*. Вип. 123(І). Серія: Педагогічні науки. Кіровоград: КДПУ, 2015. С.41-44.
3. Сухомлинский В. А. Избранные сочинения в пяти томах. К. : Радянська школа, 1979. Т.1. 686 с.
4. Штефан Л. А. Особливості організації соціально-педагогічної діяльності в школах України. *Витоки педагогічної майстерності*. Серія: Педагогічні науки. Кіровоград: КДПУ, 2016. Вип. 17. С. 201-208.

5. Гриньова В. М. Про співвідношення понять «професіоналізм», «професійна культура», «професійна компетентність», «професійна підготовка». *Педагогіка та психологія*. Х. : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2014. Вип. 45. С. 74-84.
6. Коммерс Пит. Социальные медиа в обучении с применением ИКТ. М. : ЮНЕСКО, 2011. 12 с.
7. Прокопенко А. І., Олійник Т. О., Москаленко В. В., Лебедева В. В. Формування цифрової грамотності педагогів в умовах інклюзивної освіти. *«Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження»*: монографія. Х. : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2017. С. 453-460.
8. OER Research Hub Publishes Data Reports on the Impact of OER Use on Teaching and Learning (2015). Retrieved from <http://www.openeducation-europa.eu/en/news/oer-research-hub-publishes-data-reports-impact-oer-use-teaching-and-learning#comment-445>
9. Conole, G., & Brown, M. (2018). Reflecting on the Impact of the Open Education Movement. *Journal of Learning for Development. JL4D*, 5(3). Retrieved from <http://www.jl4d.org/index.php/ejl4d/article/view/314/346>

УДК 371.1

З. М. Онишків

*Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
onyshkiv54@ukr.net*

В. О. СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА

У статті виділено основні вимоги, які ставив В. О. Сухомлинський до особистості педагога: любов до дітей, гуманність, душевна чуйність, знання індивідуальних особливостей дитини, володіння педагогічним тактом, знання свого предмета, педагогіки і психології, культура мови. Обґрунтовано важливість виділених вимог до особистості педагога.

Ключові слова: *особистість педагога, вимоги до педагога, якості вихователя.*

The article singles out main requirements raised by V. O. Sukhomlynsky to the personality of a teacher: love for children, humanness, spiritual sensitiveness, knowledge of the individual characteristics of a child, possession of pedagogical tact, knowledge of their subject, pedagogy and psychology, language culture. The importance of the raised requirements for the personality of a teacher is justified.

Наукове видання

ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Матеріали науково-практичної конференції

Відповідальний за випуск:

доктор педагогічних наук, професор Штефан Л. А.

Матеріали конференції опубліковані в авторській редакції мовою оригіналу
Редакція може мати думку, що відрізняється від позиції авторів

Підп. до друку 30.10.2018. Формат 60x84/16. Спосіб друку – ризографія.
Умов.-друк. арк. 0,00. Наклад 100 прим. Зам. № 1/30.

Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди
Україна, 61002, м. Харків, вул. Алчевських, 29

Віддруковано в типографії